

Bureauonderzoek Archeologie

Plangebied Dorpsstraat 58 (Auto Wessel) te De Lutte, Gemeente Lossler

Definitief

Opdrachtgever

De heer D. Lokhorst
Lycens
Postbus 336, 7570 AH Oldenzaal
E: d.lokhorst@lycens.nl
T: 0541 – 57 07 36

Projectnummer

2011225

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/2011225

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A.van der Kuijl

Paraaf

Datum

05-12-2011

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

Colofon

Opdrachtgever	Lycens, de heer D. Lokhorst
Project	Bureauonderzoek Archeologie Dorpsstraat 58 te De Lutte, Gemeente Losser
Projectnummer	2011225
Titel	Bureauonderzoek Archeologie Dorpsstraat 58 te De Lutte, Gemeente Losser
Datum en versie	05-12-2011 versie 1.0
Redactie	Drs. E. van der Kuijl – Hamaland Advies
<i>Afbeelding voorzijde:</i>	<i>Satellietfoto van het plangebied. Bron: Google maps.</i>

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	4
1.2	Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek.....	4
1.3	Werkwijze	5
1.4	Beleidskaders.....	5
1.5	Administratieve gegevens	7
2	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel.....	8
2.1	Landschapsgenese	8
2.2	Historische ontwikkeling De Lutte en omgeving plangebied.....	10
2.3	Archeologische waarden.....	12
2.4	Archeologisch verwachtingsmodel.....	13
3	Conclusie en aanbeveling.....	15
	Gebruikte literatuur.....	16
	BIJLAGEN	17

1. Inleiding

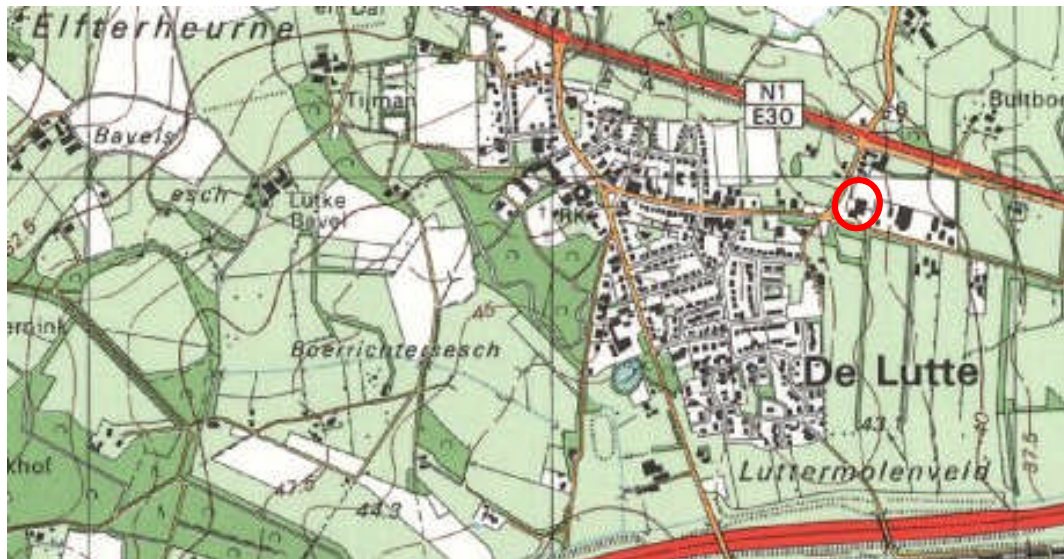
1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van Lycens Oldenzaal een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor het plangebied Dorpsstraat 58 (Auto Wessel) te De Lutte. De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door de voorgenomen plannen voor de uitbreiding van Autobedrijf Wessel demontage in De Lutte (zie bijlage 1).

De Lutte ligt aan de Rijksweg A1 en de spoorlijn Hengelo-Bad Bentheim in het oosten van Twente in de provincie Overijssel. Het plangebied ligt aan de oostkant van de historische kern van De Lutte, en aan de zuidkant van de Bentheimerstraat, te oosten van de Dorpsstraat, ten noorden van de Luttermolenstraat en ten westen van de Kroepstraat.

De grondwerkzaamheden (aanleg bouwput, en aanleg nutsvoorzieningen) kunnen verstorend zijn voor eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd te worden. Het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een KNA conform bureauonderzoek dat aangevuld is met een verkennend inventariserend veldonderzoek (karterende fase).

Het bevoegd gezag, de gemeente Losser, zal de resultaten van het bureauonderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Topografische kaart De Lutte, gemeente Losser plangebied rode cirkel (bron Topo kaart 29C 1:25000 1995)

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van proefsleuvenonderzoek nodig zal zijn of niet.

- Is aanvullend onderzoek door middel van proefsleuven noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.1) en bestaat uit de volgende onderdelen:

1. beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
2. beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
3. beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
4. het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland
- Geomorfologisch, geologische, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- Archeologische waardenkaart en gebiedenkaart provincie Overijssel
- Archeologische rapporten en publicaties;

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valetta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

Provinciaal Beleid

De provincie is vanuit de Ontgrondingwet (artikel 5, lid 2), Wet Milieubeheer (artikel 1 .2.) en de Provincie Wet (artikel 145) het bevoegd gezag inzake archeologie. Bij milieueffectrapportages (MER) en Strategische Milieu Beoordelingen (SMB) kan afhankelijk van de ligging en omvang van het plan zowel het Rijk, provincie als gemeente optreden als bevoegd gezag. Het provinciaal beleid voor de archeologische monumentenzorg is er in de eerste plaats op gericht waardevolle archeologische vindplaatsen te behouden in de bodem (in situ). Dit beleid is in de provincie Overijssel nader uitgewerkt en vastgelegd in de Omgevingsvisie Overijssel (Visie op ondergrond, juli 2009). Archeologisch onderzoek wordt in principe geadviseerd bij ruimtelijke plannen, indien bodemingrepen plaats vinden in ongeroerde grond op plaatsen met een vastgestelde archeologische waarde volgens de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, bij het ontbreken hiervan, de Archeologische Monumentenkaart (AMK) of met een (middel)hoge verwachtingswaarde volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Daarnaast beschikt Overijssel over een eigen archeologische gebiedenkaart en verwachtingenkaart. De provincie Overijssel gebruikt beide kaarten bij advisering en beoordeling van (wijziging van) bestemmingsplannen, voor een vrijstelling en bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen. In de gevallen waarin de provincie Overijssel optreedt als het bevoegd gezag (o.a. ontgrondingen, saneringen) en wanneer voor afgifte van de verklaring van geen bezwaar in het kader van bestemmingsplannen bekeken wordt of uitgevoerd archeologisch onderzoek voldoet aan de minimale kwaliteitseisen, zal het onderzoek en bijbehorende rapportage aan de hand van deze Richtlijnen getoetst en beoordeeld worden.

Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. Gemeente Losser beschikt nog niet over eigen archeologiebeleid en een eigen beleidsadvieskaart. Voor de bepaling van de verwachtingskaart zijn de provinciale archeologische gebieden- en waardenkaart gebruikt. Verder zijn de landelijke richtlijnen voor beekdalonderzoek leidend voor het opstellen en toetsen van het onderhavig onderzoek.

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Provincie	Overijssel
Plaats	De Lutte
Gemeente	Losser
Toponiem	Dorpsstraat 58
Kaartblad	29C
CIS code	49446
Huidig grondgebruik	Bedrijventerrein (met klinkerbestrating)
Toekomstig grondgebruik	Bedrijfsruimte Auto Wessel demontage
Omvang van de ontwikkeling	Circa 1.330 m ²
Bodemtype	Grondmorenen (Ondiepe keileem; Formatie van Drenthe, Laagpakket van Gieten)
Geomorfologie	Dekzand (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden)
Periode	Mesolithicum t/m Nieuwe Tijd
Het centrumcoördinaat van het plangebied is: x: 264.620 y: 481.946	
De hoogte van het plangebied bedraagt circa 45,60 m + NAP (bron: www.ahn.nl).	

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Inleiding

Het plangebied ligt aan de noordoostkant van de historische kern van De Lutte en maakt van oorsprong deel uit van het Luttermolenveld. Het perceel is zover te herleiden uit historische bronnen tot het midden van de 20^e eeuw gebruikt als grasland.

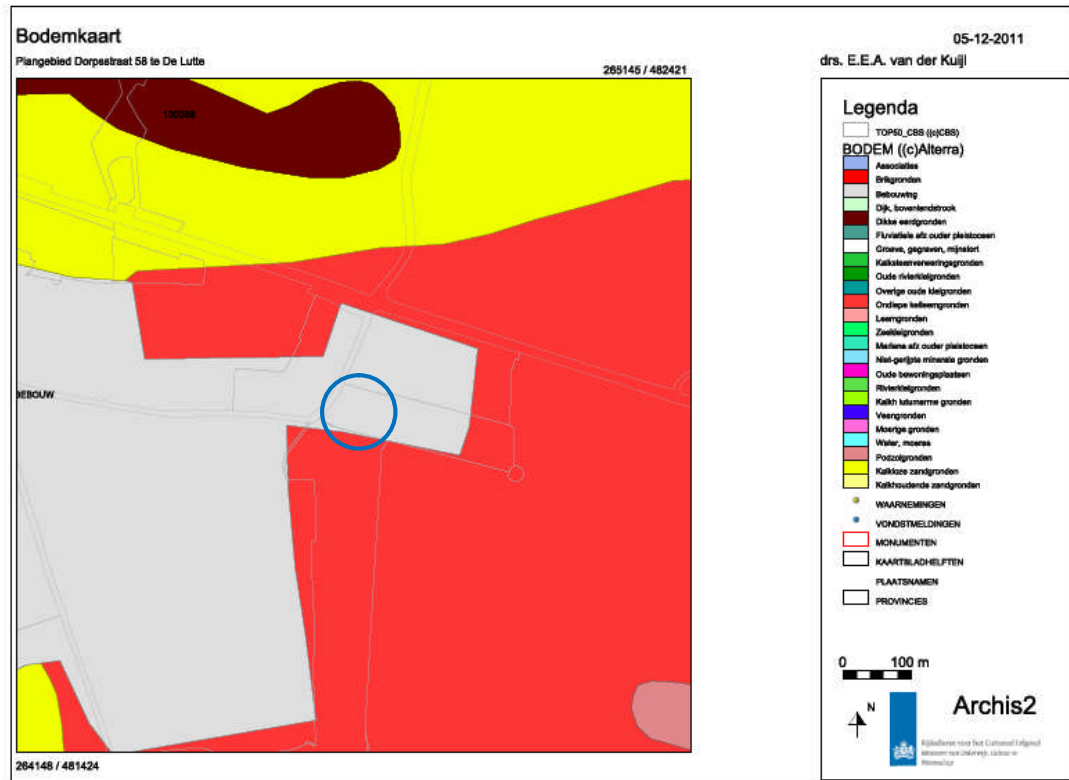
Geomorfologie en bodemgesteldheid

Het landschap van Oost-Twente dankt zijn ontstaan aan de (gecombineerde) werking van wind, water en ijs gedurende de laatste twee ijstijden: het Saalien en het Weichselien. Het resultaat hiervan is een landschap dat een voor Nederlandse begrippen zeer grote bodemkundige, geomorfologische en geologische verscheidenheid kent.

De basis van het landschap werd gelegd in het Saalien toen door een ijstong ter plaatse van het huidige Dinkedal een diep glaciaal bekken werd uitgesleten en ten westen daarvan een grote stuwwal omhooggeduwd werd (Van den Berg, 1993). Deze stuwwal is later door een andere ijstong in tweeën gesplitst, waarbij de stuwwallen van Ootmarsum en Oldenzaal ontstonden. Reeds kort na hun ontstaan vond een sterke nivellering van het reliëf plaats door erosie van de stuwwallen en opvulling van het glaciale bekken. Na het in geologisch opzicht kalme Eem-interglaciaal werd het gebied in het Weichselien verder vormgegeven. Vooral tijdens de koude en zeer koude perioden (tussen 70.000-13.000 jaar geleden) vond in sterke mate erosie en sedimentatie plaats. Het reliëf van de stuwwallen werd door solifluctie-processen en afstromend smeltwater afgevlakt en in de hellingen werden diepe erosiedalen uitgesleten. In het glaciale bekken werden door de 'oer-Dinkel', die in die tijd het karakter van een verwilderde rivier met vele stroomgeulen had, zanden en grinden afgezet. Tevens werden onder invloed van wind en water lemige oude dekzanden afgezet als zwakglooiende vlakten en welvingen (Ebbers & Van het Loo, 1992).

Tijdens het Laat Glaciaal is de huidige kleinschalige morfologie van het Dinkedal ontstaan. In het Laat-Glaciaal is de Dinkel onder invloed van het warmer wordende klimaat een meanderende rivier met één hoofdgeul geworden (Van Huisteden, Van den Berg & Van Geel, 1986). Vele (glaciale) stroomgeulen vielen hierbij droog, waarna zand uit de drooggevalen beddingen plaatselijk tot hoge dekzandruggen werd opgestoven. Vooral in het gebied ten oosten van de Dinkel zijn oude stroomgeulen nog als langgerekte depressies in het landschap te herkennen. Tegen de oostflank van de stuwwal van Oldenzaal werden eveneens (gordel-)dekzandruggen gevormd en op de westflank van de stuwwal een reliëfarme dekzandvlakte. Op de Stuwwal zelf werd slechts plaatselijk een dunne laag dekzand afgezet; hier dagzomen voornamelijk oude, tertiaire kleien en glaciale keileem. Omstreeks 8800 voor Chr., het begin van het Holoceen, zette een definitieve klimaatsverbetering in. Vanaf dat moment was er in het gebied ten noorden van Losser slechts sprake van een bescheiden erosie en sedimentatie. In het Dinkedal werd door de Dinkel een dunne laag beekklei afgezet, terwijl plaatselijk veengroei plaatsvond. Menselijk ingrijpen leidde in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd tot het ontstaan van grote zandverstuivingen. Vanaf de Late Middeleeuwen ontstonden door de toepassing van plaggenbemesting dikke en uitgestrekte esdekken op vrijwel alle dekzandruggen in het Dinkedal en op een groot aantal plaatsen op de toppen en hellingen van de stuwwal van Oldenzaal.

Het plangebied is gelegen ter plaatse van een hoogterras dat deels geërodeerd is en vervormd door smeltwater en landijs. Het vormt een markante rug in het landschap. Het betreft een van oorsprong glaciaal landschap dat door het landijs overreden is, waar oudere sedimenten door de werking van ijs zijn bovengekomen en waar keileem aan of nabij het oppervlak voorkomt. De keileem is bedekt met een dunne laag lemig zand (dekzand).

Afbeelding 2: Bodemkaart met de situering van het plangebied binnen het blauwe kader

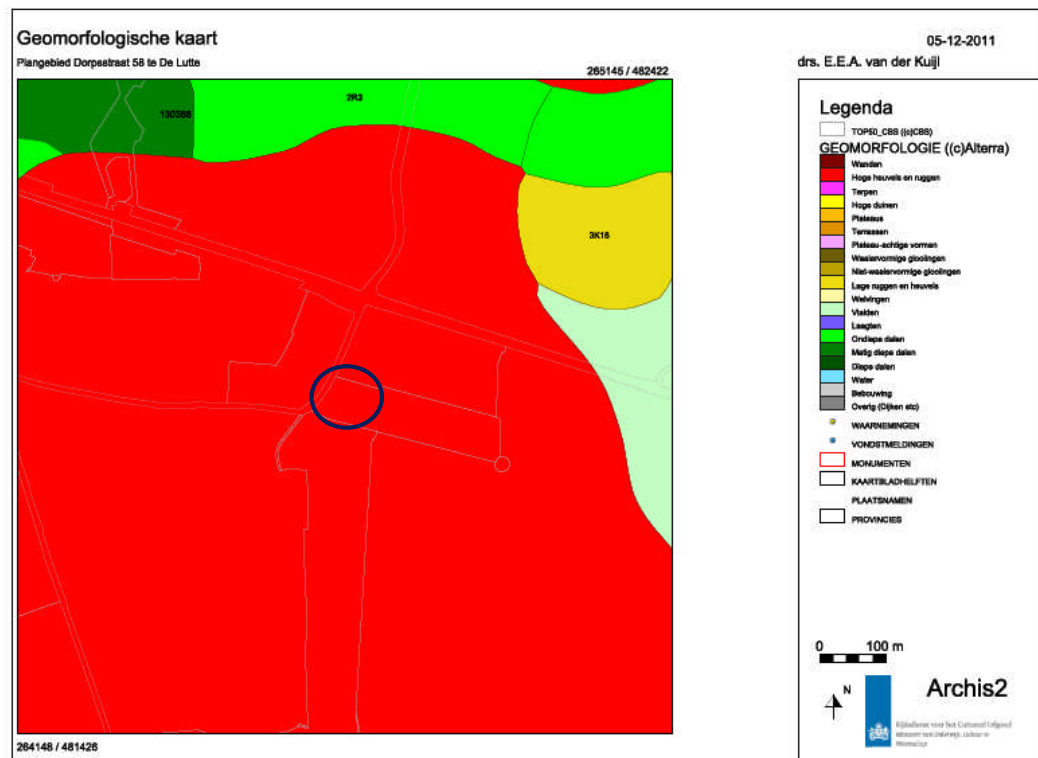
Bodem

De bebouwde kom is niet gekarteerd op de bodemkaart omdat het binnen de bebouwde kom van De Lutte gesitueerd is. Extrapolatie van bodemgegevens rond het plangebied typeert het bodemtype in het plangebied als ondiepe keileemgronden voor die behoren tot de Formatie van Drenthe. Deze zogeheten schollenkeileem behoort tot de eerste fase van de uitbreiding van het landijs over Nederland tijdens het Saalien. De zuidgrens van deze keileemafzetting loopt van Texel, via Wieringen en Urk naar De Lutte (Rappol, 1993). Deze keileemgronden zijn vaak bedekt met een dunne laag dekzand. De bovengrond bestaat uit kleiig zand en zavel. De gronden zijn slecht waterdoorlatend en worden daarom vaak gescheurd om de waterafvoer te verbeteren. Ten noorden en ten westen van het plangebied bevindt zich een gebied met 'hoge heuvels en ruggen' (Hn53/KT) bestaande uit kalkloze zandgronden behorend tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden (bron: Archis, zie bijlage 2). Het betreft enkeerdgronden met een 30 tot 50 cm dik cultuurdek met keileem beginnend tussen 40 en 120 cm-mv.

Grondwater

De bebouwde kom is niet gekarteerd op de grondwaterkaart. Extrapolatie typeert de grondwatertrap op III (matig diep).

Grondwatertrap III heeft een G.H.G. van 0 tot 40 cm onder het maaiveld en een G.L.G. van kleiner dan 120 cm onder maaiveld.

Afb. 3; Uitsnede uit de Geomorfologische kaart met de situering van het plangebied binnen de zwarte cirkel.

2.2 Historische ontwikkeling van De Lutte en de omgeving plangebied

De Lutte (Nedersaksisch: De Lut) ligt ten oosten van de stad Oldenzaal. Het dorp staat bekend om natuur- en recreatiegebied het Lutterzand. Het riviertje de Dinkel heeft in het Lutterzand zijn natuurlijke karakter behouden.

Afb. 4; Aquarel van Losser uit circa 1800
(bron: www.molen-database.nl)

Dankzij de hoge ligging en de beschikbaarheid van (drink)water leende de regio zich al vroeg voor bewoning. Door diverse opgravingen in Losser en omgeving van o.a. vuursteen en keramiek (handgevormd aardewerk) kunnen we aannemen dat er al een permanente bewoning in De Lutte was vanaf ongeveer 5.300-2.000 v.Chr. (middeleeuwen laat A: 1050-1250 n.Chr.). De dekzandkoppen waren in gebruik als akkers, de zogeheten essen, die jaarlijks met plaggen en mest werden

opgehoogd. Lange tijd bestond het grootste deel van dit gebied echter uit woeste gronden, die als gemeenschappelijk bezit werden beschouwd.

Het buurtschap waarin het huidige dorp is ontstaan behoorde voor 1811 tot het richterampt Oldenzaal. De buurschap was verdeeld in vier heurnes: de Roder-, Hengeler-, Molter- en Elfterheurne. In de Elfterheurne lag destijds de Monnikenhof. Deze hof die al in de tiende eeuw wordt genoemd behoorde tot de abdij Werden. De boerderijen van deze hof, oorspronkelijk bijna dertig in getal, bevonden zich in het gebied tussen Tweekelo in het zuiden en Gölenkamp in de huidige Niedergrafschaft Bentheim in het noorden.

Op het gebruik van deze gemene gronden werd toegezien door de marke: De marke De Lutte was niet alleen groot, maar ook oud, en dat verklaart waarom vanuit andere marken in het geval van geschillen in De Lutte kon worden gevraagd om een uitspraak in hoger beroep. De opheffing van de marken in de negentiende eeuw vormde het startsein voor ingrijpende veranderingen in het Overijsselse landschap. De Lutte behoorde in 1817 tot de eerste marken in Overijssel die werden opgeheven. Vervolgens werden de woeste gronden onder de markegenoten verdeeld. De bevoegdheden van de marke op het gebied van infrastructuur en openbare orde kwamen in handen van de nieuw gevormde gemeenten: De Lutte viel voortaan onder de gemeente Losser. Deze verdeling zou zowel in landschappelijk als in sociaal-economisch opzicht ingrijpende gevolgen hebben. Hadden de keuterboeren voorheen nog enige rechten, nu waren zij rechteloos geworden. Men restte weinig anders dan een bestaan als loonarbeider, in het beste geval met een klein stuk eigen of gehuurde grond. Maar evenals elders in Twente werd ook hier naast landbouw op de boerderijen huisnijverheid bedreven (spinnen en weven).

Over het plangebied is niet zoveel bekend. Het perceel is, zover valt te herleiden uit historische bronnen, altijd in gebruik geweest als akkerland en grasland. Het maakte deel uit van het Luttermolenveld dat genoemd is naar de in 1752 gebouwde en in 1952 gesloopte Luttermöl of Molen 'Oosterbroek'. Het was oorspronkelijk een korenmolen van de Erven Lambert Jan Nieuwenhuis (bron: kadastrale leggers 1811-1832).

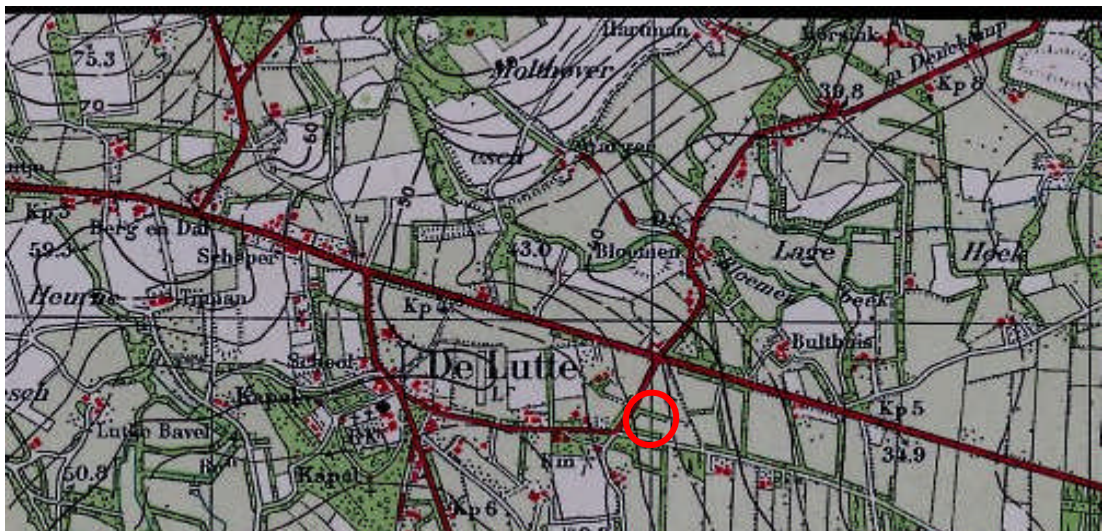
*Afb. 5; Foto van de Luttermolen voor de afbraak in 1952.
Bron: www.molendatabase.nl.*

De molen was een zogeheten stenderkast (ook wel standermolen of stendermolen) genoemd. Het was een typische Oost-Nederlandse driezolder waarvan de 'bomen' van de trap hoog doorliepen tot de hoekstijlen tot even onder de kap van de kast. Er waren weinig weegbanden. De teerlingen waren van Bentheimer zandsteen. (bron: www.molendatabase.nl). In 1927 werd een nieuwe spilas aangebracht. In 1941 werden de wieken door een storm weggeslagen. Vervolgens werd de molen verkocht aan een molenaar in Gildehaus die hem tot 1952 in gebruik had. Daarna werd het hout verkocht en vervoerd naar Ledeboer.

Afbeelding 3: Historische topografische kaart De De Lutte 1855-1864.
Het plangebied ligt binnen het rode kader

(bron: Bonneblad 1855-1864 blad 29)

Afbeelding 4: Historische topografische kaart De De Lutte 1935. Het plangebied ligt binnen het rode kader.

(bron: Bonneblad 1935 kaartnr. 381)

2.3 Archeologische waarden

In het plangebied zelf heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Op iets meer dan 1 km rond het plangebied zijn 1 waarneming en 2 onderzoeksmeldingen geregistreerd in Archis (II).

Onderzoeken

Onderzoeksnummer 10225 betreft een inventariserend en karterend veldonderzoek door middel van boringen voor de Herinrichting Losser-Noord. Het archeologische onderzoek bestond uit twee fasen: een vooronderzoek en een veldonderzoek. Het onderzoek is in 1997 in opdracht van DLG door RAAP verricht (Scholte Lubberink, 1997). Tijdens het vooronderzoek zijn bekende archeologische en landschappelijke gegevens met betrekking tot het gebied Losser-Noord geïnterviewd. Tijdens het archeologische veldonderzoek

zijn steekproefsgewijs delen van het gebied gekarteerd. De nadruk lag hierbij op de gebieden met essen langs de Dinkel. Verder zijn delen van de stuwwal met essen gekarteerd. In totaal leverde de AAI-1 88 archeologische vindplaatsen op. Hieruit zijn 40 (deels grotere) archeologische terreinen samengesteld, die in een vindplaatsen-catalogus en op de advieskaart zijn opgenomen. Losse vondsten, onzekere vindplaatsen en vindplaatsen zijn, 24 in getal, in een aparte lijst opgenomen.

Uit het onderzoek bleek dat de verspreiding van archeologische vindplaatsen in hoofdlijnen niet afwijkt van het algemene beeld voor Oost-Nederland. Het merendeel van de archeologische vindplaatsen ligt op hoge dekzandruggen en -koppen (met een esdek) in het Dinkedal en langs de randen daarvan. Dit zijn in deze landschappelijke zone de belangrijkste gebieden. Op de stuwwal van Oldenzaal liggen de archeologische vindplaatsen op droge 'zandeilanden' te midden van de zware en natte tertiaire kleien. Deze 'zandeilanden' zijn over het algemeen met een esdek bedekt. Tijdens het onderzoek bleek dat er meer zandige gebieden op de stuwwal aanwezig waren dan op voorhand bekend was. Hiermee samenhangend is de dichtheid aan archeologische vindplaatsen op de stuwwal groter dan voor het onderzoek werd vermoed. De gebieden met droge, zandige bodems op de stuwwal van Oldenzaal zijn daarom het belangrijkste voor de archeologie.

Uit het veldonderzoek blijkt dat zeer veel archeologische vindplaatsen schuil gaan onder dikke esdekken. De conservering van deze vindplaatsen is (over het algemeen) zeer goed, de kwetsbaarheid voor normaal agrarisch gebruik of andere ondiepe bodemingrepen is relatief gering. Het algemene beeld van de archeologische toestand in het gebied Losser-Noord is daardoor, wat betreft conservering en kwetsbaarheid, zeer positief. Een uitzondering vormen archeologische resten die plaatselijk langs de randen van essen voorkomen. Deze in hoofdzaak uit de Late Middeleeuwen daterende resten liggen vaak vlak onder de oppervlakte en zijn daardoor kwetsbaarder voor (ondiepe) bodemingrepen. De esranden zijn daarom een punt van aandacht.

Onderzoeksnummer 49216 betreft een booronderzoek aan de Bentheimerstraat door MUG Ingenieursbureau uit Leek. Het booronderzoek is in november 2011 uitgevoerd in het kader van de geplande nieuwbouw van 20 woningen. Tijdens het booronderzoek zijn geen archeologische vindplaatsen aangetroffen. MUG heeft derhalve geadviseerd om geen vervolgonderzoek te laten verrichten.

Waarnemingen

In het dal van de Bloemenbeek op de oostrand van de stuwwal van Oldenzaal ligt een kleine kamp die onderzocht is. Tijdens booronderzoek door RAAP in 1997 zijn hier in het kader van de Herinrichting Losser-Noord een vuurstenen afslag met en onbekende datering en enkele fragmenten handgevormd aardewerk uit de Late Prehistorie t/m Late Middeleeuwen verzameld.

2.4 Archeologisch verwachtingsmodel

Het plangebied heeft een middelhoge verwachting op de archeologische verwachtingskaart van provincie Overijssel (juli 2009). Deze verwachting wordt niet bevestigd door de resultaten van het bureauonderzoek. Omdat gestuwde afzettingen vaak een zeer eenvormige bodemopbouw vertonen, is het niet of nauwelijks mogelijk om op basis van bodemtypen onderscheid te maken in verschillende verwachte dichtheden aan archeologische resten. Op grond van het onderzoek van RAAP voor de herinrichting Losser-Noord bleek dat de archeologische vindplaatsen in de omgeving van Losser en De Lutte vooral op droge 'zandeilanden' te midden van de zware en natte tertiaire kleien gesitueerd waren. De natuurlijke bodemopbouw in het plangebied bestaat uit een dunne bovenlaag van zavel op ondiepe keileem. De natuurlijke bodemopbouw is echter niet meer intact. Vermoedelijk is de bovenlaag geheel verdwenen door de aanleg van het bedrijventerrein en het parkeerterrein van Auto Wessel. Hiervoor is de bovenlaag in een eerder stadium

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKV/DIR/HAMA/2011225

afgegraven en is ophoogzand aangebracht. Tevens zijn nutsvoorzieningen aangebracht, waarna het plangebied bestraat is. Dit is ook bevestigd door de grondeigenaar, dhr. J. Wessel uit De Lutte. De trefkans op archeologische vindplaatsen is derhalve zeer gering. Er kunnen hoogstens losse vondsten verwacht worden die te dateren zijn in de periode Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Deze zijn niet op te sporen met behulp van booronderzoek. De middelhoge trefkans op de archeologische verwachtingskaart kan derhalve bijgesteld worden naar laag.

Voor plangebieden met een lage verwachting kleiner dan 2.500 m² geldt in de provincie Overijssel normaliter een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Wij adviseren door het ontbreken van een intacte bodem en de lage archeologische verwachting om geen verkennend veldonderzoek uit te laten voeren door middel van boringen.

3 Conclusie en aanbeveling

Op grond van de beschikbare en de bestudeerde gegevens over het plangebied, kan de middelhoge trefkans op de archeologische verwachtingskaart bijgesteld worden naar laag.

Voor plangebieden met een lage verwachting kleiner dan 2.500 m² geldt in de provincie Overijssel een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Wij adviseren vanwege het ontbreken van een intacte bodem en de lage archeologische verwachting in combinatie met de geringe omvang van de geplande uitbreiding, om geen verkennend veldonderzoek uit te laten voeren door middel van boringen. Wij zien vanuit het oogpunt van archeologische monumentenzorg geen bezwaren tegen de voorgenomen uitbreiding van Auto Wessel. Over deze aanbeveling is op 5 december 2011 overleg gevoerd met de behandelend ambtenaar, dhr. H. Plegt van gemeente Losser.

Verder geldt voor eventuele toevalsvondsten die gedaan worden tijdens de planuitvoering een meldplicht bij het bevoegd gezag (gemeente Losser) zoals vastgelegd in artikel 53 van de Monumentenwet. De resultaten en aanbevelingen uit het bureauonderzoek dienen te worden getoetst en onderschreven door het bevoegd gezag, gemeente Losser en diens archeologisch adviseur.

Gebruikte literatuur

Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeen gebracht door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.* Gorinchem.

AHN, 2008. *Actueel Hoogtebestand Nederland*

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Gelderland. Schaal 1:25.000.* Amsterdam.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus.* Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's.* Assen

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land, inleiding in de geologie en de geomorfologie.* Assen (Fysische geografie van Nederland).

Kuipers S.F., 1991. *Bodemkunde,* Culemborg

Kuijl, E.E.A. van der, 2011; *Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Bentheimerstraat e.o. te De Lutte, gemeente Losser. Hamaland Advies projectnr. 2011-204.* Zelhem.

RAAP-rapport 1885, 2009 Gemeente Losser, *Archeologische beleidskaart schaal 1:10.000,* Amsterdam.

Rappol, M., 1993; *In de bodem van Salland en Twente.* Amsterdam

Scholte Lubberink, H.B.G., 1997; *Herinrichting Losser-Noord; een archeologische inventarisatie, kartering en advieskaart.* RAAP-rapport 264. Amsterdam.

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1977. *Toelichting op de legenda van de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000,* Wageningen en Haarlem.

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1983. *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000,* Wageningen.

Stiboka, 1976. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000 en toelichting op de bodemkaart,* Wageningen.

Tol, drs. A., 2006. *Leidraad inventariserend veldonderzoek Deel: karterend booronderzoek,* 30 maart 2006 vastgesteld door het CCvD Archeologie, Gouda.

Waveren, A.M.I., 2004; *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van bureauonderzoek en boringen in het plangebied Langenkamp-Braakstraat-Kloppenstraat te Losser, gemeente Losser (Ov.).* ARC-rapport 2004-68. Groningen.

Geraadpleegde websites:

www.archis.nl; voor informatie over waarnemingen, vondsten, onderzoeken en GWT

www.kich.nl; voor informatie historische kaart 1900

www.watwaswaar.nl; voor informatie historische kaarten

www.ahn.nl; voor informatie hoogte en coördinaten

www.dans.easy.nl voor rapporten

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKV/DIR/HAMA/2011225

BIJLAGEN

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKV/DIR/HAMA/2011225

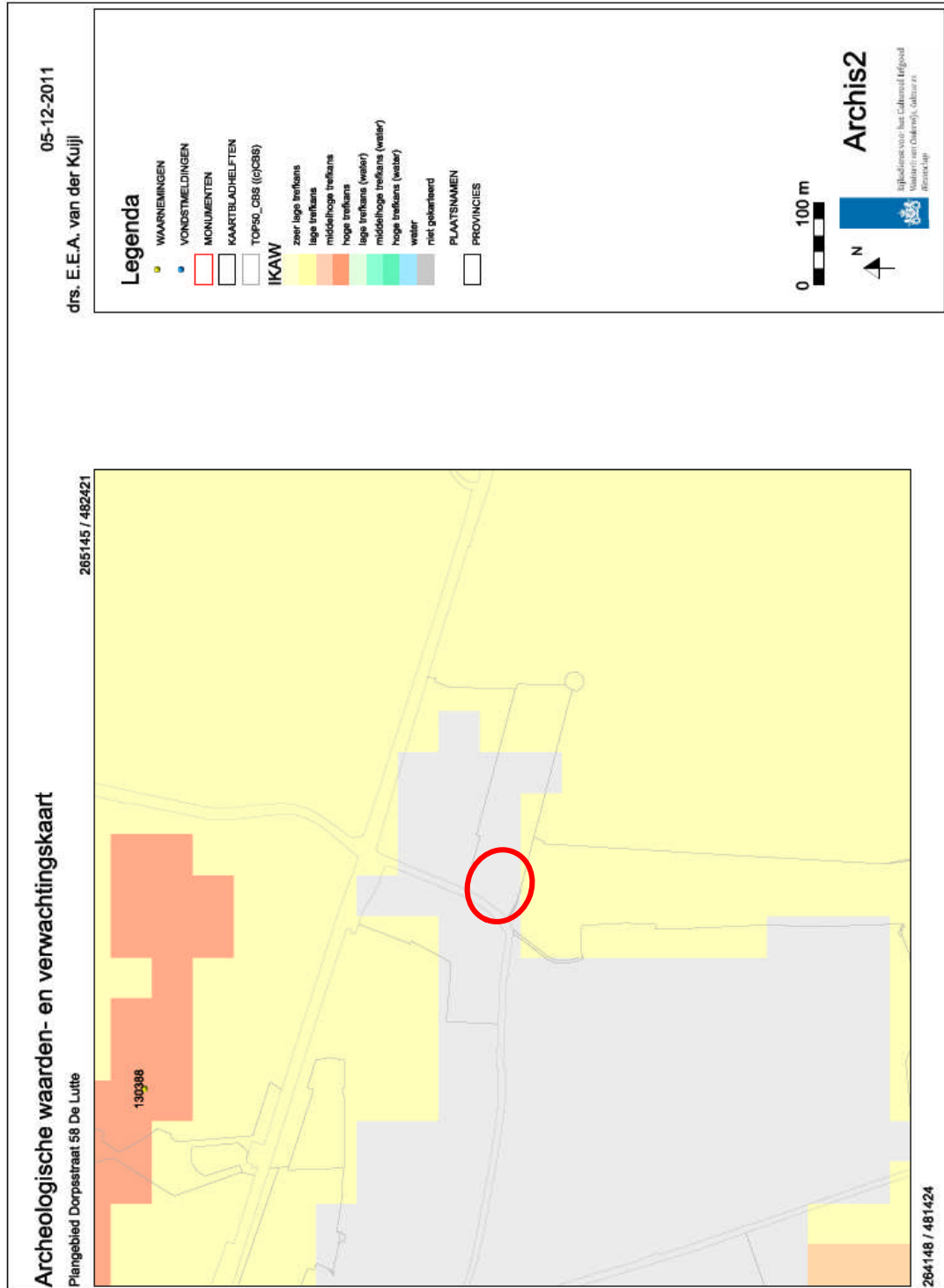
Bijlage 1: Situering van het plangebied met de geplande nieuwbouw

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

Bijlage 2: IKAW en Bodemkaart Archis2

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Dorpsstraat 58, De Lutte
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/2011225

Bijlage 3: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

A-horizont: Miners (neus) bovengrond. Indien er uitspoeling van materiaal optreedt, heet deze uitspoelingshorizont ook w. 2-horizont.
B-horizont: Invoelingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, ijzer of kleebestanddelen zijn toegevoegd.
C-horizont: Een horizont die weinig of niet veranderd is door bodemvorming, de moederbodem. Men kan aannemen dat de bovenliggende, al dan niet door bodemvorming veranderde, horizonten uit soortelijk materiaal zijn ontstaan van kleur met een goed ontwikkelde, donkere, humeuze bovengrond. De donkere bovengrond verschilt duidelijk van de bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een esdek is bijvoorbeeld te vinden bij een enkeleerdgrond.
Eerdegront: Afgesloten organisch materiaal dat bezinkt en bijdraagt tot de ventilering.
Esdek: Afgesloten organisch materiaal dat bezinkt en bijdraagt tot de ventilering.
Gyfla: Grafkult voor lijkebegroving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).
Inturnalegraf: Grafkult voor lijkebegroving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).

werkelijke jaren	14C y BP	Litho-stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegastatie	Archeologische perioden	Cultuurnamen
-1500	1000	Dunkelste III	Subbentium		Late Middeleeuwen	
-500		Dunkelste II			Karolingische tijd	
-0	2000	Formale van Nieuwkoop			Merovingische tijd Vroeg-Romaanse tijd	
-500		Dunkelste I			Late IJzertijd	Zelfen
-1000		Dunkelste 0			Midden IJzertijd	
-1500	3000				Vroege IJzertijd	
-2000			Subbentium	loofbos	Late Bronstijd	Hilversum-Draksalen
-2500	4000	Calais IV			Midden Bronstijd	
-3000		Calais III			Vroege Bronstijd	Wijklandraad
3500		Calais II			Laat-Neolithicum	
-4000		Calais I			Midden-Neolithicum	Voorzorg
-4500			Atlantium		Neolithicum	
-5000					Vroeg-Neolithicum	Sout
-6000					Meolithicum	Barbarank
-6500						
-7000	8000			den		
-8000				den		
-9000				den		
-10000	10000			den		
-11000	12000			den		
-12000				den		
-13000				den		
-14000				den		
-15000				den		
-16000				den		
-17000				den		
-18000				den		
-19000				den		
-20000				den		
-21000				den		
-22000				den		
-23000				den		
-24000				den		
-25000				den		
-26000				den		
-27000				den		
-28000				den		
-29000				den		
-30000				den		

Bron: Es, W.A. van, J. Sarffels en P.J. Watering, 1992: Archeologie in Nederland, de tijd van het bodemarchief, Amsterdam / Amersfoort.

- BO** Bureauonderzoek
IVO-V Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. vertekende boringen
IVO-K Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. kortende boringen
IVO-W Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. wijdterende boringen
IVO-K-G Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. kortende profielen
IVO-W-G Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. wijdterende profielen
AB Archeologische Begroting
AMK Archeologische Monumentenkaart
IKAW Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
ROB Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
ARGHIS Archeologische Informatie Systeem
BP Before Present
CAA Centraal Archeologisch Archief
GLG Gemiddeld Lagere Grondwaterstand
GHG Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
MY Meetveld
NAP Nieuw Amsterdams Peil
RGD Rijks Geologische Dienst
STIBOKA Stichting Bodem Kartering

Paleolithicum: tot 8000 vC	PALEO	vroeg: 800 – 600 vC	IJZV
vroeg: tot 300.000 C14	PALEOV	midden: 500 – 250 vC	IJZM
midden: 300.000 – 35.000 C14	PALEOM	laat: 250 – 12 vC	IJZL
laat: 35.000 C14 – 8000 vC	PALEOL	Romaanse tijd: 12 vC – 450 nC	ROM
laat A: 35.000 – 18.000 C14	PALEOLA	vroeg: 12 vC – 70 nC	ROMV
laat B: 18.000 C14 – 9800 vC	PALEOLB	vroeg A: 12 vC – 26 nC	ROMVA
laat C: 9800 – 4600 vC	MESO	vroeg B: 25 – 70 nC	ROMVB
Mesolithicum: 8000 – 4600 vC	MESOL	midden A: 70 – 160 nC	ROMVA
vroeg: 8000 – 7100 vC	MESOV	midden B: 150 – 270 nC	ROMVB
midden: 7100 – 6450 vC	MESOM	laat A: 270 – 350 nC	ROMLA
laat: 6450 – 4900 vC	MESOL	laat B: 350 – 450 nC	ROMLB
Neolithicum: 5000 – 2000 vC	NEO	Middelenouwen: 450 – 1500 nC	XME
vroeg: 5000 – 4200 vC	NEOV	vroeg: 450 – 1050 nC	VME
vroeg A: 5000 – 4800 vC	NEOVA	vroeg A: 450 – 525 nC	VMEA
vroeg B: 4800 – 4200 vC	NEOVB	vroeg B: 525 – 725 nC	VMEB
midden: 4200 – 2850 vC	NEOM	vroeg C: 725 – 800 nC	VMEC
midden A: 5300 – 3400 vC	NEOMA	vroeg D: 800 – 1050 nC	VMED
midden B: 3400 – 2850 vC	NEOMB	laat: 1050 – 1500 nC	LME
laat: 2850 – 2000 vC	NEOL	laat A: 1050 – 1250 nC	LMEA
laat B: 2450 – 2000 vC	NEOLA	laat B: 1250 – 1500 nC	LMEB
Bronstijd: 2000 – 800 vC	BRONS	Nieuwe tijd: 1900 – heden	NTA
vroeg: 2000 – 1800 vC	BRONSV	A: 1900 – 1650 nC	NTA
midden: 1800 – 1100 vC	BRONSM	B: 1650 – 1850 nC	NTB
laat: 1100 – 800 vC	BRONSL	C: 1850 – heden	NTC
IJzertijd: 800 – 12 vC	IJZ	Onbekend	XXX
Metaalbronnen			
Brons	MBR	Bronzen	SBA
Goud	MAU	Bergkristal	SBE
IJzer	MFE	Dijbasas / gabbro / dioriet / dioriet	SDI
Koper	MCU	Git	SGI
Lood	PB	Graniet / gneis	SGR
Messing	MME	Jasdeiet / nefriet	SJA
Metaal	MXC	Kalk (steen)	SJK
Tin of lood legening	MSN	Liessteen	SLE
Zilver	MAG	Marmor	SMA
		Other	SOK
		Steen	SXX
		Tefrie / basalt	STE
		Tufosteen	STU
		Vuursteen	SVU
		Zandsteen / kwartsiet	SZA
		Onbekend	XXX
		Niet van toepassing	---
		Glas	GLS
		Keramiek	KER
		Organisch, plantaarlijk	OPK
		Organisch, menselijk	OMK
		Textiel: katoen / linnen / wol / zijde	OTE